

re: sempre anava com qui *se la tem*» (*Marines y Bosc.*, 167). No sols el matís de temença es va tornant vague, sinó que en algun altre escr. comarcal del Princ. se sent créixer el de pressentiment més actiu, tirant a una vaga percepció: «—Filla, què tens? —saltà D. Josep --- Ja *me'n temia*, ab aqueix vent... si estàs cremant, criatura», Genís i Aguilar (*Julita*, p. 85): aquí no hi havia solament cert temor (com quan diem *m'ho temo*): el ja i l'explicació «ab aqueix vent», ens fan comprendre que ell pressentia el mal de la febrada que amb aquell mal temps ha agafat la noia. I ja a l'Edat Mj. es pot trobar expressant una mescla del matís del *témer* i del pressentir que passarà alguna cosa.

Amb un grau semblant de tal mescla, ho veiem ja en JoMartorell: «Tirant tingué dupte que los spills no li representassen fals --- e volgué pujar alt en la finestra per veure si veuria més --- e veent que no tenia scala, car ja la Viuda, *tement-se'n*, les havia apartades, --- prés lo banc davant lo lit, e dreçà'l en alt --- pujà alt e véu ---» (Ag. III, 224). «*Tement-se* de açò que li veng» 'tenint del mal un pressentiment de ---', *Decam.* IV, § 1, 238.18; «yo-m *tem* que si yo --- la lexava, que sos parents no la donassen --- a un altre», id. x, § 8, 588.7f. I V. a l'article *tamiats* la important addició que en resulta per a *témer-se*, en una original locució afectiva del català antic. Amb un matís bastant semblant a aquests (i al que hem vist en Genís i en Ruyra), Cerverí posa la frase «car nò-m *tem* de cavallada» en boca d'una pastora que se li han endut el ramat (*Pastorela*, 87.33).

Això, però, es presenta acomplert, petrificat ja, i potenciat pel costat de la percepció, en l'ús de *témer-se* en el llenguatge de les Illes, que ja no implica coses temibles, o ben poc de *témer*, sinó una percepció cada cop més neta de fets tangibles: s'ha seguit el mateix camí del fr. *se douter*, on *douter* des del terreny de *re-douter* 'témer, flaquejar davant d'una perspectiva', es va anar a 'percebre-la, adonar-se'n'.

La construcció a Mall. segueix essent encara la que hem observat en l'exemple de Metge, amb *de*, o en el de Muntaner, amb *que*; però l'objecte no és persona sinó un fet, i ara és un fet que ja no és temible: mera percepció o intuïció de fets reals; el mot ha esdevingut sindnim d'adonar-se': la construcció es ressent encara de quan l'objecte era una persona que feia por; i es pot dir «perque no *se temin* d'ella» d'una noia que va nua i s'ha d'amagar dins d'un gran cove per no donar un espectacle quan ve gent (AMAlcover, *Rond. Mall.* I, 42). Però més correntment va amb *que*, igual que en Muntaner.

En aquests casos es tracta d'idees o fets que es perceben: «perque mon pare no *se tema* que me som entretenguda», «per *temer-se* tot d'una que hi hagués fressa de res» (Alc., *Rond.* I, 205, 222). En part el mallorquí ha arribat per aquest camí semàntic més enllà que el fr. *se douter* de «soupçonner, s'imaginer qqch.»; o l'oc., en casos de *se temer* de «être en souci de», no manquen en el llenguatge trobadoresc (PDPF): car de vegades ja no és d'una vaga percepció o intuïció que es tracta, sinó d'una observació perfectament atenta i

ben activa: el que aquella noia nua vol evitar no és que s'adonin que allí hi ha algú sinó que li vegin el cos, les formes que es veuria obligada a reganyar impudicament.

Indiferentment, tot això, de la construcció: car també hi ha percepció atenta i activa amb *que*: «*se temen* que los torna a faltar» (I, 101), per sort han estat atents i repararan la minva; i també hi ha el simple matís de «*se douter*» en la construcció amb *de*: «si jo no *me tem* de quan sa fia del Rey buidava sa carabasseta ---» (I, 18). Ben comentat tot això i amb més detalls en les notes de Tallgren (*NphMgn.* 1914, 80-82; *Glanures* IV, § 90). I ja ho havia registrat el DFgra.: «*témer-se*: conèixer, entendre alg. c. / de ses punyides, de lo que se diu o fa».

Però això ni és exclusiu del parlar pagesívol, ni és peculiar de Mallorca, sinó del llenguatge de tothom, i amb formes semblants a totes tres Illes: Llorenç Viallonga no se n'està en el seu estil patrici, i en la construcció negativa ho diu no sols quan hi ha mera inconsciència, sinó també una vigilància activa que hom torna infructuosa: «El Sr. Vicari volgué aprofitar l'ocasió per fer un poc de moral i, sense *témer-se'n*, adoptà un to lleugerament declamatori», «m'agafà per un braç, i me dugué al quarto fosc des d'on jo havia espiat la seva entrevista amb donya Xima. —D'aquí —digué— veurem l'arribada sense que ella *se'n temin*» (*Bearn* XIV, 103; XVIII, 127). «Sa millor és no dir-li res, i fer es desentès quan *se'n temerà*», JnCastelló (en Villangómez, *Ll. d'Eivissa*, 218).

A l'illa de Menorca, la construcció amb la partícula *en* s'ha desenrotllat tant, que hi ha forta tendència a aglutinar la partícula amb el verb: hi ha el complement amb *de* i alhora hi ha *en* cumulativament; com ara en un cas on tenim mera idea d'adonar-se, *se douter*: hi ha remors que esparveren l'home però «com es vespre passat, sa madona va dormir com un xot, i, com no hi sentia, no *s'entemé* de res»; i *en* està tan enganxat que fins es duplica: «una vegada, però, sense *entemer-se'n*, els moros me'l van encorralar: per tots costats es va veure rodetjat de moros». En fi la percepció també pot ser plenament activa: «Una maravella és, Pere; / una maravella és, Joan! / Es dijous sant de la cena / els juheus *se n'entembran*», Camps Merc. (*Folk. Men.* II, 53, 82; I, 34). +*Entembràs*: forma del verb *entemer-se'n*, futur, «el verb *entemer-se'n*, principalment en el llenguatge infantil, fa *m'en entembré*, *l'en entembràs*, *se n'entembrà*», Ferrer Ginart (*Rond. Men.*, pp. 218, xxvi).

I a Menorca el gran desgast del mot ha fet que el sentit s'hi torni més vague i ample (potser com a eufemisme insinuator), quasi com 'fer-se càrrec (d'una cosa)', 'dignar-se fer-la': «jo vos assegure que a s'homo guapo --- qui vengui a robar-me lo que és meu, li podeu dir, si *us ne teme*u: En Pere Bosch, amb una abraonada, li cruixirà ses costelles», Ruiz Pablo, *Cor de la Terra*, 17.2f.

DERIV.: *Tema* mall.: *támə* f. 'por, temor' (DAG; BDLIC VIII, 263). *Temable*, només Llull, que l'usà sovint (supra, i *AlcM*). *Temar* barbarisme local. *Teme-*